

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Інтернаціоналізація вищої освіти України
в умовах полікультурного світового простору:
стан, проблеми, перспективи**

МАТЕРІАЛИ ПІ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

(Маріуполь, 18-19 квітня 2018 року)

**МАРІУПОЛЬ
МДУ
2018**

УДК 378.014.53(477)

ББК 74.48.я43

I-73

Відповідальні редактори: д.ф-м.н., проф. **М. Стріха**; чл.-кор. НАПН України, д.пед.н., проф. **О. Топузов**; **І. Стокоз**; чл.-кор. НАПН України, д.політ.н., проф. **К. Балабанов**

Члени редколегії: проф. **Х. Бакірдіз**; акад. НАН України, чл.-кор. НАПН України, д.соціол.н., проф. **В. Бакіров**; д.філол.н., проф. **О. Бондарева**; д.е.н., проф. **О. Булатова**; проф. **К. Іллюмінаті Поркарі**; проф. **В. Карайоргіс**; д.політ.н., проф. **С. Корнеа**; **О. Кочурін**; д.філос.н., с.н.с. **С. Курбатов**; акад. НАПН України, д.е.н., проф. **А. Мазаракі**; **Н. Оксенчук**; д.політ.н., проф. **І. Оніщенко**; д.філол.н., проф. **О. Павленко**; чл.-кор. НАПН України, д.філос.н., проф. **П. Саух**; к.ю.н. **М. Семенишин**; к.політ.н., проф. **М. Трофименко**; д.соціол.н., проф. **С. Щудло**.

Рекомендовано до друку Вченою радою
Маріупольського державного університету
(протокол № 9 від 28.03.2018)

УДК 378.014.53(477)

ББК 74.48.я43

I-73

Інтернаціоналізація вищої освіти України в умовах полікультурного світового простору: стан, проблеми, перспективи : матер. II міжнар. наук.-практ. конф., м. Маріуполь, 18-19 квітня 2018 р. – Маріуполь : МДУ, 2018. – 646 с.

Збірник містить тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Інтернаціоналізація вищої освіти України в умовах полікультурного світового простору: стан, проблеми, перспективи», які різнобічно висвітлюють питання інтернаціоналізації вищої освіти; розглядаються фактори, що впливають на створення нових можливостей і підвищення доступності вищої освіти та забезпечення її якості; окремо приділено увагу проблемам нормативно-правового забезпечення розвитку міжнародного співробітництва в сфері вищої освіти України, академічній мобільності, розвитку лідерського потенціалу університетів і конкурентоспроможності сучасних вишів в умовах глобалізації; розглядаються проблеми підготовки вчителя Нової української школи. Видання адресоване науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти.

O. Zakharova

NATIONAL HIGHER EDUCATION SYSTEMS COMPETITIVENESS MANAGEMENT IN MODERN CONDITIONS

The paper under way dwells upon the national higher education systems competitiveness from the standpoint of well-known international rating systems. The assessment of the current state and dynamics of Ukraine's higher education system competitiveness determinants according to the international rating Universitas 21 is conducted.

Keywords: competitiveness, determinants, rating system, higher education system, university.

УДК 378.2:331.55

Іванова Т. В.

СУЧАСНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ ПРАЦІВНИКА ОСВІТИ

Розглядаються актуальні питання формування конкурентоздатної особистості сучасного працівника освіти. Зазначаються основні зовнішні та внутрішні проблеми у сфері освіти та підготовки фахівців, які пов'язані з відтоком сучасної молоді за кордон та девальвацією цінностей вітчизняної системи освіти. Показано орієнтири поліпшення цього становища шляхом формування конкурентоздатності працівника освіти та його мотивації до самовдосконалення та професійного саморозвитку.

Ключові слова: конкурентоздатність, відтік молоді, мотивація.

Глобальні зміни, що відбулись у світі в кінці ХХ – на початку ХХІ століть, торкнулись усіх сфер життєдіяльності: соціальної, економічної, культурної, етнополітичної. До важливих особливостей сучасного етапу соціально-економічного розвитку міжнародного суспільства можемо віднести зростання конкуренції практично в усіх сферах життя, тому провідною вимогою до системи вищої освіти є формування конкурентоздатного фахівця.

Отже, конкурентність та конкурентоспроможність фахівця наразі стали педагогічною проблемою. Спробуємо визначити сутність головного поняття – «конкуренція». Це поняття увійшло в обіг у ХІХ ст. з латинської мови (con + certare – збігатись, зіткнення). Але в нашому розумінні більш доречно використовувати термін «competition», який з англійської має значення – «змагання». Спочатку ці поняття вживались виключно в економічній сфері, але з переходом індустріального суспільства у фазу інтелектуального, конкуренція, а саме конкурентоздатність фахівців у освітянській сфері, посідає чільне місце у дослідженнях сучасних психологів та педагогів.

Конкурентоздатний педагог та конкурентоспроможна освіта є дуже актуальними вимогами і для нашої країни. Цьому є кілька причин:

Першою причиною вважаємо вступ української системи освіти до Болонського освітнього простору. Різниця цього явища найкраще помітна на економічній аналогії. У Радянському Союзі освіта, як і економіка, була плановою. Держава потребувала тисячу лікарів, давала тисячу бюджетних місць вишам, ті, своєю чергою, за розписаними шаблонами готували тисячу медиків. А Болонська система, як і ЄС, зорієнтована на ринок. Студент приходить у виш, де налаштування освіти для нього максимально гнучкі та ліберальні. Загалом **філософію Болонської системи можна описати як підготовку до конкуренції, а радянську систему – як підготовку працівника.**

Другою причиною актуальності формування конкурентоспроможного педагога є, на наш погляд, те, що протягом кількох років аналітичний центр CEDOS збирає та аналізує дані про кількість українських громадян, які навчаються у закордонних університетах. За цей час утворилась база даних, яка охоплює 33 країни Європи, Північної Америки та Австралії у період з 2008/2009 до 2014/2015 навчальних років.

Число українців на студіях в іноземних університетах станом на 2014/2015 навчальний рік становило 59 648 осіб. Серед найбільш бажаних для навчання країн, як і раніше, залишаються Польща, Німеччина, Росія, Канада, Італія, Чехія, США, Іспанія, Австрія, Франція та Угорщина. Динаміка зростання з 2009 по 2015 роки склала 129 %. Якщо порівнювати два останні роки, то приріст складає майже 29 % або ж 13 266 осіб. Причому 2/3 цього приросту склали саме українці, які навчаються в польських університетах. Вони показали найбільш стрімке збільшення, як в абсолютному, так і відносному показниках, – з 14 951 до 22 833 особи. Також значний відносний та абсолютний приріст українських громадян на студіях демонстрували канадські, чеські та італійські університети. Зокрема у польських університетах навчалося 30 041 український громадянин. Таким чином, закладаючи, що в решті країн тренд останніх років буде збережений, можна припустити, що у 2015/2016 навчальному році за кордоном навчалося щонайменше 68 000 українських громадян [1]. Тож ми бачимо колосальний відтік студентської молоді за кордон, а це означає, що наша освіта має зробити все можливе, щоб затримати та зацікавити молодь вчитися у нашій країні.

Третя причина полягає в тому, що, на жаль, випускники-українці, які навчалися за кордоном, не повертаються додому, щоб розвивати вітчизняну економіку та освіту. Троє з п'яти бакалаврів-випускників українських вищих навчальних закладів намагаються залишити країну [2]. Найсумніше те, що країну залишають висококваліфіковані біохіміки, хіміки, фізики, інженери, лікарі, тобто представники найактуальніших професій сьогодення. В останні роки почали виїжджати й гуманітарії.

Наприклад, львівські університети вже не можуть утримати від виїзду на заробітки навіть професорів старшого віку [3].

Четвертою причиною актуальності формування конкурентоспроможного працівника освіти ми вбачаємо в тім, що з кожним роком спостерігаємо падіння іміджу вітчизняної освіти, престижу наукової праці. Наприклад, середня зарплата вчителя в Україні становить від 2.500 до 7.000 гривень. Це зумовило ту обставину, що в сучасних школах сьогодні бракує кваліфікованих педагогічних кадрів. Так, —на 24.03.18 за професією вчитель школи в Україні відкрито по кожній області в середньому по 7 вакансій” [4]. На жаль, у вищій школі ситуація не краща за школу. Так, в Україні найбільша кількість вакансій професора відкрита у Київській області (66.7 %). На другому місці – Харківська область (33,3 %), а на третьому – Запорізька область [5]. Так, сьогодні в Україні зарплата молодшого наукового співробітника складає 3 742 грн. Тоді як середня зарплата у сфері виробництва складає 5 972 грн. Тобто український вчений отримує майже вдвічі менше, ніж робітник [6].

Отже, всі ці причини значно гальмують мотивацію педагогів, науковців, вчителів до саморозвитку та самовдосконалення. Звичайно, їх методичний та науковий рівень буде неконкурентоспроможним у порівнянні з європейськими педагогами та працівниками освіти.

Що ж робити в такій складній ситуації? Зазвичай, традиційно український педагог був не тільки фахівцем, але й новатором-подвижником, ентузіастом. Таким чином, орієнтація саме на таку Особистість педагога є одним із кроків ситуації, яка може почати вирішувати проблему формування конкурентоздатної особистості освітянина. Також слід зазначити потужну роботу багатьох суспільних міжнародних організацій, які працюють в Україні та займаються просвітницькою діяльністю. Так, однією з таких установ є Академія Української Преси, яка вже 8 років поспіль займається підвищенням кваліфікації педагогів, вчителів у сфері медіаграмотності та медіакомпетентності. Науковці, вчителі українських шкіл регулярно відвідують конференції, семінари, тренінги, де вони відшліфовують свої методичні навички, розвивають власну педагогічну культуру. Зрозуміло, що саме з особистості педагога, його педагогічної майстерності починається зростання іміджу та повага до всієї освіти в нашій країні.

Також слід зазначити, що вагому роль у процесі навчання відіграє мотивація. Так, одна з викладачок Стенфордського університету зазначає: «Переді мною, як перед викладачем Стенфордського університету, ніколи не стояло питання в необхідності якось мотивувати студентів одержувати інформацію. В Україні чомусь переконані, що науковець мусить дуже багато часу вкладати в те, щоб зацікавити студентів. На мій погляд, це дещо дивний підхід». І далі вона продовжує думку: «У закордонних університетах студент сам тягнеться до викладача, щоб отримати інформацію. Усі мої консультаційні години в Стенфорді були заповнені, студенти постійно писали мейли та цікавилися, як можна поліпшити вже написану роботу, отримати додаткові бали. Рейтинговий бал важливий: або ти дуже розумний і отримуєш стипендію, або платиш за навчання, береш кредит, працюєш. Тому мотивація там дійсно значно вища. Було б добре, якби таке ставлення до освіти з'явилося в Україні» [9]. Отже, розвиток конкуренції у сфері освіти – це відцентровий процес. Мотиваторами його розвитку є як зовнішні, так і внутрішні обставини.

І наостанок, умовою формування конкурентоздатного педагога є, на наш погляд, надання свободи творчості педагогу у власній педагогічній діяльності, мотивація його до створення нових авторських курсів, інноваційних форм та методів передачі знань своїм учням. Бо відомо, що саме у творчій атмосфері, де панує —педагогіка порозуміння” та —педагогіка добра”, за видатним українським філософом та педагогом І. Зязюном, може бути сформована висококультурна та високопрофесійна особистість фахівця, який буде конкурентоздатним за європейськими стандартами та заохочений до реалізації своєї майстерності на благо нашої держави.

Список використаної літератури

1. Стадний Є., Слободян О. Українські студенти за кордоном: скільки та чому? *Аналітичний Центр «CEDOS»*. URL: <https://cedos.org.ua/uk/osvita/ukrainski-studenty-za-kordonom-skilky-ta-chomu> (дата звернення: 25.03.2018).
2. Доши Н., Макгрегор Л. Заряженные на результат. Культура высокой эффективности на практике. Манн Иванов и Фребер, 2017. 320 с.
3. Рахуба Л. Ф., Петрусевич А. А. Развитие качеств конкурентноспособной личности студента в процессе вузовской подготовки. *Современные проблемы науки и образования*. 2016. № 6. С. 330.
4. Тодосийчук А. В. Прогнозирование развития системы образования. *Образование в документах*. СПб., 2012. 334 с.
5. Українські спеціалісти їдуть з країни, щоби (не) повернутися. URL: <http://www.dw.com/uk/українські-спеціалісти-їдуть-з-країни-щоби-не-повернутися/a-37739524> (дата звернення: 25.03.2018).
6. Средняя зарплата учителя школы в Украине. URL: <https://ua.trud.com/salary/2/4138.html> (дата обращения: 25.03.2018).
7. Средняя зарплата профессора в Украине URL: <https://ua.trud.com/salary/2/79281.html#chart-avgSalaryByYear> (дата обращения: 25.03.2018).

8. Украинская наука: как работают, так и платят. URL: <http://asn.in.ua/ru/news/publishing/69775-ukrainskaja-nauka-kak-rabotajut-tak-i-platjat.html> (дата обращения: 25.03.2018)

9. Чому українським студентам важко дорівнятися до американських. URL: <http://svitua.com.ua/news/201708/4707-chomu-ukrayinskym-studentam-vazhko-dorivnyatysya> (дата звернення: 25.03.2018).

T. Ivanova

MODERN CONDITIONS OF THE FORMATION OF COMPETITIVENESS OF EDUCATION WORKER

The article deals with topical issues of the formation of a competitive personality of a contemporary educator. The main external and internal problems in the field of education and training of specialists, which are connected with the outflow of foreign citizens abroad and the devaluation of the values of the domestic education system, are indicated. The guidelines for improving the situation by means of forming the competitiveness of the education worker and his motivation to self-improvement and professional self-development are shown.

Keywords: competitiveness, outflow of youth, motivation.

УДК 331.552.4

Калініна С. П., Ланська С. П.

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА ЯК ЧИННИК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РОБОЧОЇ СИЛИ: ДОСВІД США

Проаналізовано досвід формування системи професійного розвитку Сполучених Штатів Америки як чинника конкурентоспроможності країни. Охарактеризовано особливості вищих навчальних закладів США. Визначено роль безперервного професійного розвитку у забезпеченні конкурентоспроможності робочої сили в країні. Відзначено, що розвиток трудового потенціалу є найдинамічнішим сектором освітньої структури США. Встановлено роль внутрішньофірмового розвитку людських ресурсів як визначальної особливості системи професійного навчання у США. Зроблено висновок щодо дієвості системи професійної освіти в країні. Підкреслено важливість американського досвіду для розбудови системи професійного розвитку України в умовах глобалізації.

Ключові слова: людські ресурси, конкурентоспроможність робочої сили, професійне навчання, освітня структура США.

Протягом останніх десятиріч професійна освіта набула ознак одного з найбільш розвинутих секторів економіки західних країн. Динамічні темпи суспільного розвитку тісно пов'язані зі швидкими змінами кількісних параметрів національних систем освіти, виникненням нових концептуальних підходів щодо змісту, організації та методів навчання, поширенням концепції безперервної освіти. Досвід провідних країн з розвинутою економікою свідчить про пряму залежність темпів розвитку виробництва, його конкурентоспроможності на світовому ринку від рівня професійної підготовки людських ресурсів. На сьогодні освіта розглядається як одна з провідних цінностей, без якої неможливий розвиток суспільства.

З урахуванням процесу активізації процесів глобалізації та світової тенденції розвитку якісно нового типу взаємодії між особистістю та суспільством, необхідно проаналізувати вже накопичений іншими країнами досвід в даному напрямку і виявити елементи, впровадження яких може сприяти формуванню ефективної системи професійного розвитку в Україні. При цьому особливу увагу слід приділити такому елементу системи освіти, як безперервність, що має на меті можливість постійного розвитку особистості в умовах постійної зміни зовнішнього середовища.

Так, у США сфера розвитку трудового потенціалу країни стала найдинамічнішим сектором освітньої структури. Боротьба за освіченого працівника набула досить стійкого характеру [1].

Робоча сила країни вважається однією з найбільш динамічних у світі, відкритою для нововведень та різного роду нетрадиційних рішень, особливо якщо це сприяє підвищенню конкурентоспроможності, покращенню якості життя і досягненню психологічно комфортного стану від результатів власної діяльності [2, с. 73]. Аналогічні тенденції можна виділити і в освітній сфері. Освітня система, створена з позицій американської прагматичної свідомості, завжди цінувалась високо, розглядалась як особистий капітал і як надбання держави. Зокрема, вища освіта забезпечує більш високу конкурентоспроможність на ринку праці, можливість соціальної мобільності тощо [2, с. 74].

Освітня система США є достатньо демократичною. Практично кожен випускник середньої школи має шанс вступити до вищого навчального закладу. Вимоги до абітурієнтів різняться залежно від штату, в якому розташований вищий навчальний заклад.

До вищих навчальних закладів більшість вступає після отримання диплому заключного рівня середньої школи (highschool diploma), в якому переважає загальна освіта з мінімальною спеціалізацією. Громадяни без даного документа можуть отримати його еквівалент (сертифікат чи диплом) з правом вступу до вищого навчального закладу після складання пакета спеціальних тестів із загального освітнього розвитку [2, с. 74].